

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

**Četnická stanice Všeruby
1926–1938**

Inventář

EL NAD č.: 1946
AP č.: 488

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2018

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu.....	5
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky.....	6
Seznam použitých pramenů a literatury.....	7

Příloha

Seznam použitých zkratk	8
-------------------------------	---

Inventární seznam.....	9
-------------------------------	----------

I. Vývoj původce archiválií

Původcem archiválií je Četnická stanice Všeruby ([1873]–1938), variantní název Gendarmerieposten Neumark, v letech 1880–1900 sídlila v domě č. p. 7.

Četnictvo čili žandarmerie bylo na území celé habsburské monarchie,¹ a tedy i českých zemí, rozšířeno císařským nařízením č. 272 z 8. června 1849 a jeho zřízení konkretizovalo nařízení ministra vnitra č. 19 z 18. ledna 1850. To definovalo četnictvo jako vojensky organizovaný strážný sbor uskupený v četnických plucích určený k udržování veřejné bezpečnosti, klidu a pořádku. Až následné pokyny zabezpečily každodenní provoz stanic a určily pravidla vlastní činnosti sboru, jenž byl součástí c. k. armády.²

Nejnižším článkem v organizační struktuře četnictva byly četnické stanice. Jejich služební okrsky zahrnovaly zpravidla čtyři až pět obcí a neměly přesáhnout obvod politického nebo soudního okresu, výjimky povolovalo ministerstvo. Zpočátku se četnické stanice zřizovaly přednostně v sídlech okresních soudů.

Procesní postupy četnických stanic byly stanoveny i dalšími normativy. Četníci předávali případy odhalení přestupků proti zákonům či dokonce zločinů okresnímu nebo zemskému soudu. Tam, kde se nejednalo o vážný případ, zasílala četnická stanice služební hlášení okresnímu hejtmanství, státnímu zástupci nebo soudu. V záležitostech, kdy bylo třeba přijmout naléhavé předběžné opatření v zájmu veřejné bezpečnosti, se četník mohl obrátit i na představené obcí, popř. na okresního hejtmana.³

Po změnách, které přinesl v roce 1860 Říjnový diplom, zůstalo četnictvo i nadále vojensky organizovaným bezpečnostním sborem, byť s nižším celkovým početním stavem a jinou vnitřní organizací. Po vojenské a disciplinární stránce četnictvo podléhalo ministerstvu války a ve služebních a ekonomických záležitostech ministerstvu vnitra. Četnické stanice měly být napříště zřizovány jen v sídlech okresních úřadů, ale ne ve městech, v nichž působila policie. K další reorganizaci četnictva došlo počátkem roku 1866, kdy byly zrušeny četnické pluky a místo nich vzniklo patnáct zemských četnických velitelství. V témže roce bylo c. k. četnictvo vyňato z pravomoci ministerstva války a podřízeno nově zřízenému ministerstvu pro zemskou obranu a veřejnou bezpečnost, v roce 1870 však byla agenda veřejné bezpečnosti ministerstvu odňata a přidělena ministerstvu vnitra.⁴ V letech 1872–1873 bylo u četnických velitelství zrušeno dělení na křídla a čtyři a byla zřízena oddělení, v jejichž čele stál důstojník.

Četnická stanice ve Všerubech se řadí k těm vbrzku založeným, a to vzhledem ke své poloze v těsné blízkosti hranic. Její vznik datujeme před rok 1873. V roce 1873 se uvažovalo o jejím zrušení.⁵

Zákon z roku 1876 vyňal četnictvo úplně ze svazku armády a v záležitostech výkonu bezpečnostní služby jej podřídil okresním hejtmanstvím, součinnost při výkonu úřední moci vyžadovaly také zejména okresní soudy. Obvod několika politických okresů spravovalo velitelství četnického oddělení (okres Domažlice náležel pod velitelství četnického oddělení rozlehlého plzeňského obvodu č. 5), jemuž podléhala jednotlivá okresní četnická velitelství

¹ Před rokem 1850 existoval četnický pluk v Lombardii a Uhrách. Viz MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva I. : habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha : Themis, 1997, s. 64.

² Předpisy viz řada *Výbor zákonů a nařízení Republiky Československé k potřebě četnictva úřadů politických* (upravili Josef Mrhálek a Josef Hoffmann).

³ Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále jen SOKA Domažlice), fond *Archiv města Horšovský Týn*, karton č. 202, inv. č. 644, sign. 13/3/10, *četnictvo*, zde nařízení ministra vnitra a justice z 19. listopadu 1850.

⁴ JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 282.

⁵ SOKA Domažlice, fond *Okresní úřad Domažlice I* (dále jen *OÚ Domažlice*), karton č. 3, kat. č. 387, sdělení okresního hejtmanství plzeňskému četnickému oddělení ve věci rušení stanice z 30. srpna 1873.

v sídlech okresních hejtmanství v čele s okresním strážmistrem a těm byly podřízeny jednotlivé četnické stanice vedené závodčím, případně strážmistrem.

V roce 1877 byl velitelem četnické stanice ve Všerubech strážmistr Lindner a na stanici s ním sloužili četníci Wagner a Habrda.⁶

V roce 1891 byl zřízen 16. četnický obvod v Klatovech, k němuž nově náležely politické okresy Domažlice, Horšovský Týn, Klatovy, Sušice a Tachov.⁷

V roce 1895 byl vydán nový zákon č. 1/1895 ř. z., o četnictvu, jenž mj. stanovil, že v případě války sice může být četnictvo pověřováno zvláštními vojenskými úkoly, avšak primárně si zachová všeobecné bezpečnostní určení.⁸ I nadále bylo četnictvo definováno jako vojenský strážný sbor zřízený za účelem zachování veřejného pořádku a bezpečnosti. Tento zákon o četnictvu platil pouze s drobnými úpravami v rámci recepční normy i po vzniku Československé republiky. S ustavováním bezpečnostního systému nového státu byl spojen spor o pojetí četnictva jako složky armády. Nakonec četnictvo zůstalo v gesci ministerstva vnitra. Záležitosti četnictva byly následně nově upraveny zákonem č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu, a jeho prováděcími předpisy. Četnictvo zůstalo vojensky organizovaným strážným sborem a zároveň orgánem politické státní správy podřízeným ministerstvu vnitra a organizačně přizpůsobeným civilní teritoriální organizaci. Četnický sbor byl určen k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných státních úřadů udržoval na celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost. Kromě toho četnictvo plnilo v bezpečnostním systému první republiky roli prvotního vyšetřovatele trestných činů spáchaných v obvodu příslušné četnické stanice a existovalo vedle státní policie⁹ a obecní policie.¹⁰

Po ustavení republiky se podařilo v rámci zvyšování bezpečnosti navýšit systematizované stavy některých četnických stanic, zvláště v těch lokalitách, které byly označeny (obdobně jako všerubská) za neklidné. Ve Všerubech je od počátku doložen systemizovaný a i skutečný stav tří četníků, kteří obstarávali bezpečnost a veřejný pořádek v devíti obcích a jejich osadách. Na poměrně nízký počet mužů měla četnická stanice jeden z největších rajónů v okrese a k tomu byla povinna výkonem pohraniční služby. I proto v jejím sousedství - v Koutě na Šumavě vznikla v roce 1921 nová četnická stanice, jež převzala část úkolů všerubských četníků. Ostatně počátkem dvacátých let, kdy se vyhrotila hospodářská situace v Německu, takže německé obyvatelstvo se snažilo vypomoci si též podlounním obchodem na československé hranici, byla četnické stanice ve Všerubech přechodně posílena dalšími třemi muži z vnitrozemských četnických stanic.¹¹

Poslední zákonnou úpravu činnosti četnictva v první republice přinesla novela zákona č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu (zákon č. 28/1928 Sb. z. a n., jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti). Ta zejména upřesňovala okolnosti použití

---

⁶ SOKA Domažlice, fond *OÚ Domažlice*, karton č. 7, kat. č. 477, hlášení z 28. 12. 1877 o stavu četnických stanic a jejich obsazení.

⁷ Informace o četnictvu. *Posel od Čerchova*, 1891, roč. 20, č. 44 (31. 10.) nestr.. Reorganizací byly dosavadní obvody velitelství četnických oddělení zmenšeny. Klatovský obvod, jehož velením byl pověřen nadporučík Brůha, se utvořil z částí plzeňského, píseckého a chebského oddělení.

⁸ MÁLEK, Jan. *Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918–1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín* [tiskem nepublikovaná diplomová práce]. Olomouc : Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2014, s. 11, dostupné z http://theses.cz/id/7cvqsy/Malek_DP.pdf, 11. 7. 2017.

⁹ Státní policie měla celostátní působnost. Podle zákona č. 165/1920 Sb. z. a n., o zřizování nových státních policejních úřadů, mohla vláda se souhlasem obce zřizovat státní policejní úřady, které měly převzít dosavadní působnost obecní v oboru policie bezpečnostní, mravnostní a čelední a dosavadní působnost okresní správy politické v záležitostech policejní správy.

¹⁰ Zřízení vlastní obecní policie patřilo výhradně do obecní kompetence.

¹¹ SOKA Domažlice, fond *OÚ Domažlice*, karton č. 1, kat. č. 82, příkaz zemské politické správy z 23. 10. 1923.

střelných zbraní četníky i pro zásahy v semknutém útvaru, upravovala podmínky jejich ženitby, služební platy a ubytování.

V čele četnické stanice stál její velitel většinou v hodnosti vrchního strážmistra, příp. v nižší hodnosti, vždy ale definitivní četník, který se musel dobře obeznámit s poměry ve svěřeném obvodu. Předpokládalo se, že kromě dokonalé znalosti terénu bude povšechně informován o zaměstnání obyvatel, zdejších zvycích a v neposlední řadě bylo třeba mít povědomí o obyvatelích, kteří svojí nepřizpůsobivostí ohrožovali veřejnou bezpečnost. Organizování služby spočívalo ve stanovení náplně obchůzek, jmenování hlídek a určení doby trvání služby. Velitel mj. kontroloval četníky, zda jsou správně vystrojeni a ozbrojeni podle předpisů a zda nahlízejí do všech předpisů a pátracích oběžníků, které na stanici došly.

Před odstoupením československého pohraničního území v důsledku mnichovského diktátu byla četnická stanice ve Všerubech zrušena a četníci přeloženi na četnické stanice do vnitrozemí.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archiválie pocházející z činnosti všerubské četnické stanice byly do Státního okresního archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně delimitovány z archivního souboru Fondy Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň (EL NAD 10133), jenž byl dosud v péči I. oddělení SOA v Plzni, a to protokolem o přemístění (delimitaci) archiválií ze dne 25. října 2016 čj. SOAP/010-0839/2016. Podle přílohy k tomuto protokolu oblastní archiv delimitoval 13 podacích protokolů a 1 index pocházejících z činnosti četnické stanice Všeruby. Při vymezování jednotlivých archivních fondů v SOkA Domažlice však byly některé archiválie přiřazeny k jiným archivním fondům četnických stanic a stanic SNB. Toto rozčlenění delimitovaného materiálu proběhlo až v roce 2017, proto je přírůstek archivního fondu Četnická stanice Všeruby evidován pod číslem 51/2017 a uvádí 4 podací protokoly.

Státní oblastní archiv v Plzni převzal archiválie k uložení do archivního souboru Fondy Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň ve dvou přejímkách, a sice 11. března 1960, č. přírůstku 17-20/1960, a 7. října 1961, č. přírůstku 7-42/1961.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Četnická stanice Všeruby obsahuje archiválie pocházející z let 1926–1938.

Archivní fond tvoří pouze čtyři podací protokoly.

Po formální stránce je inventář zpracován podle metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek č. j. SOAP/006–0767/2010 a jeho dodatku č. j. SOAP/006–1300/2014 a dále podle metodického návodu č. 1/2013 odboru archivní správy a spisové služby ministerstva vnitra č. j. MV–46913/AS–1/AS–2013.

Během pořádání nebyly vyřazeny žádné archiválie. Jazykem archiválií je čeština. Archiválie nejsou fyzicky poškozené.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archiválie inventarizovaného archivního fondu pocházejí z činnosti četnické stanice ve Všerubech. Dochovaly se pouze čtyři podací protokoly, jejichž zápisy stěží dokáží postihnout činnost četnické stanice v celistvosti. K poznání historie četnické stanice bude nutné prostudovat další archivní materiál. Ve zdejším archivu se nabízí např. archivní fond Okresní úřad Domažlice I, jenž obsahuje informace k organizačním záležitostem četnictva, hlášení stanic či zprávy o jejich činnosti. Z archivních fondů uložených v jiných archivech lze

doporučit zejména archivní fondy Zemské četnické velitelství Praha (Národní archiv) a Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Plzeň (Archiv bezpečnostních složek).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Četnická stanice Všeruby uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Mgr. Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 30. listopadu 2018

Mgr. Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Prameny archivní

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále jen SOkA Domažlice), fond *Okresní úřad Domažlice I* (EL NAD 592).

SOkA Domažlice, fond Archiv města Horšovský Týn (EL NAD 156).

Prameny tištěné

Schematismus pro království České. Praha : Nákladem c. k. místodržitelství, 1891.

Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Orbis, 1934.

Informace o četnictvu. *Posel od Čerchova*, 1891, roč. 20, č. 44 (31. 10.) nestr.

Literatura

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KVAPILOVÁ, Iva. Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945 – 1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku. *Internetová verze Sborníku AMV 1/2003*.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva I. : habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha : Themis, 1997.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva II. : Československá republika (1918–1939)*. Praha : Police history, 1999.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva III. : Protektorát Čechy a Morava a Slovenský štát (1939–1945)*. Praha : Police history, 2001.

MÁLEK, Jan. *Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918–1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín* [tiskem nepublikovaná diplomová práce]. Olomouc : Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2014.

Výbor zákonů a nařízení Republiky Československé k potřebě četnictva úřadů politických (upravili Josef Mrhálek a Josef Hoffmann). Praha : Nákladem Státní tiskárny, 1933.

Příloha: Seznam použitých zkratek

AF	archivní fond
AP	archivní pomůcka
AS	archivní správa
c. k.	císařský a královský
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
eid. jedn.	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
kat. č.	katalogové číslo
MV	ministerstvo vnitra
OÚ	okresní úřad
ppr	podací protokol
ř. z.	říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOAP	Státní oblastní archiv v Plzni
SOkA	státní okresní archiv

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
---------	-------	---------------	----------------

I. Registraturní pomůcky

Obyčejné podací protokoly

1	Podací protokol obyčejný 28. 4. 1926–29. 12. 1927, čj. 401/26–1196/27	1926–1927	ppr 1
2	Podací protokol obyčejný 26. 7. 1935–5. 1. 1937, čj. 861/35–20/37	1935–1937	ppr 2
3	Podací protokol obyčejný 5. 1. 1937–17. 9. 1937, čj. 21/37–2020/37	1937	ppr 3
4	Podací protokol obyčejný 18. 9. 1937–13. 9. 1938, čj. 2021/37–1680/38	1937–1938	ppr 4

Název archivní pomůcky:	Četnická stanice Všeruby
Značka archivního fondu:	ČS Všeruby
Časové rozmezí:	1926–1938
Počet evidenčních jednotek:	4 (4 podací protokoly)
Počet inventárních jednotek:	4
Rozsah v bm:	0,10
Stav ke dni:	30. 11. 2018
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	11
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 30. 11. 2018 čj. SOAP/010-0754/2018